

словами, якщо при соціальному партнерстві за основу береться система відносин між сторонами, то при соціальному діалозі – процедура визначення та зближення позицій сторін.

Стаття 326 Проекту Трудового кодексу України визначає рівні та сторони соціального діалогу в Україні. Положення проекту Трудового кодексу України ідентичні ст. 4 Закону України «Про соціальний діалог в Україні», який з прийняттям та введенням в дію нового Трудового кодексу України втрачає чинність.

Без сумніву, законодавчі положення повинні відображати суть, сам зміст правового явища, а не його форму. Тому вважаємо за доцільне Главу 1 книги шостої назвати «Соціальне партнерство».

Резюмуючи викладене, можна зробити наступні висновки:

1. Главу 1 книги шостої проекту Трудового кодексу України необхідно назвати «Соціальне партнерство».
2. Дати визначення поняття соціального партнерства, а саме: соціальне партнерство – це система колективних відносин між працівниками, роботодавцями, їх представниками, органами виконавчої влади місцевого самоврядування щодо узгодження трудових, соціально-економічних інтересів сторін.

3. Колективні угоди загальнодержавного, територіального, галузевого рівнів укладаються на тристоронній основі, де органи виконавчої влади та місцевого самоврядування виступають третьою стороною.

4. Колективні договори на бюджетоутворюючих підприємствах, установах, організаціях укладають на тристоронній основі, де органи місцевого самоврядування виступають третьою стороною.

Розв'язання поставлених завдань сприятиме захисту колективних прав працівників, забезпеченню соціального миру в суспільстві.

¹ Про колективні договори і угоди / Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 361.

² Про національну раду соціального партнерства від 27 квітня 1993 року / Указ Президента України. – № 151/93.

³ Юридична енциклопедія: в 6 томах / За ред. Ю. С. Шемшученко. – Том. 1 – К. : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998. – С. 554.

Резюме

У статті досліджується проблема правового регулювання соціального партнерства в Україні.

Дається його визначення, проводиться порівняльний аналіз правових категорій «соціальне партнерство» та «соціальний діалог».

Вноситься ряд пропозицій щодо вдосконалення положень проекту Трудового кодексу України.

Ключові слова: соціальне партнерство, соціальний діалог, проект Трудового кодексу України, біпатризм, трипатризм.

Резюме

В статье исследуется проблема правового регулирования социального партнерства в Украине.

Дается его определение, проводится сравнительный анализ правовых категорий «социальное партнерство» и «социальный диалог».

Вносится ряд предложений по совершенствованию положений проекта Трудового кодекса Украины.

Ключевые слова: социальное партнерство, социальный диалог, проект Трудового кодекса Украины, бипатризм, трипатризм.

Summary

The paper investigates the problem of legal regulation of social partnership in the Ukraine.

Giving its definition, conducted a comparative analysis of the legal categories of «social partnership» and «social dialogue».

Made a number of suggestions for improving the draft Labour Code of Ukraine.

Key words: social partnership, social dialogue, the draft Labour Code of Ukraine, bipatrism, tripatrism.

Отримано 12.09.2012

Є. І. БІЛОЗЕРСЬКА

Євгенія Іванівна Білозерська, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЯСНЕННЯ ЗАЯВНИКІВ, ЗАІНТЕРЕСОВАНИХ ОСІБ ТА ЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ В НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Питання щодо кола засобів доказування у нотаріальному процесі є надзвичайно актуальним, оскільки нотаріальне процесуальне законодавство, на відміну від іншого галузевого процесуального законодавства,

не містить нормативно закріпленого переліку таких засобів. Можна сказати, що це питання взагалі є найбільш дискусійним щодо питань доказів у нотаріальному процесі.

Мало вивченим воно є і в науці нотаріального процесу. Окремі аспекти засобів доказування у нотаріальному процесі вивчалися, зокрема, В. В. Баранковою, І. Г. Бережною, М. В. Бондаревою, Н. В. Круковес, Ю. О. Лежух, Е. М. Мурадьян. Найбільш повним з питань засобів доказування у нотаріальному процесі на сьогодні є дослідження С. Я. Фурси, опубліковане як розділ «Докази та доказування у нотаріальному процесі» у науково-практичному посібнику «Теорія нотаріального процесу». Це дослідження містить комплексний підхід до вивчення питання щодо засобів доказування у нотаріальному процесі.

Аналізуючи положення наукової думки, можна зробити висновок, що лише письмові докази є безспірним засобом доказування у нотаріальному процесі. Всі інші засоби доказування, зокрема, й пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників є спірними, заперечуються тим чи іншим представником науки нотаріального процесу.

Метою цієї статті є з'ясування особливостей пояснень заявників, заінтересованих осіб та їх представників у нотаріальному процесі, визначення меж можливого застосування цього засобу доказування, а також внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства про цей засіб доказування у нотаріальному процесі.

Пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників (заінтересованих у вчиненні нотаріальної дії осіб) є засобом доказування у нотаріальному процесі. Зазначений висновок впливає як із аналізу законодавства, так і нотаріальної практики.

Необхідно погодитися з С. Я. Фурсою, що пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників – це перший, базовий доказ, з яким ознайомлюється нотаріус. Адже сторони можуть усно звертатися до нотаріуса за вчиненням нотаріального провадження¹.

У науці цивільного процесу пояснення осіб, які беруть участь у справі, є особистим доказом, оскільки джерелом отриманої інформації тут є людина. Крім того, особливість пояснень як засобу доказування полягає в тому, що відомості про факти викладаються суду особами, які заінтересовані у наслідках справи².

На наш погляд, існування пояснень заявників, заінтересованих осіб та їх представників, які звернулися до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії, як засобу доказування у нотаріальному процесі, ґрунтується на існуючій у цивільному праві презумпції добросовісності та розумності поведінки особи.

Так, згідно з ч. 5 ст. 12 ЦК України, якщо законом встановлені правові наслідки недобросовісного або нерозумного здійснення особою свого права, вважається, що поведінка особи є добросовісною та розумною, якщо інше не встановлено судом.

Таким чином, нотаріус при аналізі поведінки особи та наданих нею пояснень, як одного з елементів цієї поведінки, повинен виходити з того, що вони є добросовісними і розумними, а відтак можуть підтверджувати факти, які йому необхідно встановити.

При характеристиці пояснень заінтересованих у вчиненні нотаріальної дії осіб необхідно зазначити, що законодавство в деяких випадках прямо передбачає можливість використання нотаріусом пояснень осіб для встановлення певних фактів.

Так, ч. 2 ст. 45 Закону України «Про нотаріату» передбачає, що нотаріально посвідчувані правочини, а також заяви та інші документи підписуються у присутності нотаріуса. Якщо заява чи інший документ підписані за відсутності нотаріуса, особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, повинна особисто підтвердити, що документ підписаний нею. У цьому випадку саме пояснення заявника підтверджують необхідні для правильного вчинення нотаріальної дії обставини.

У законодавстві про судочинство форма пояснень осіб, які беруть участь у справі, може бути як усною, так і письмовою. Так, згідно зі ст. 27 ЦПК України особи, які беруть участь у справі, мають право давати судові усні та письмові пояснення. І хоча безпосередньо, згідно з процесуальним законом, такі пояснення не є засобом доказування (пояснення сторін є засобом доказування лише тоді, коли сторона допитана як свідок), вони можуть підтверджувати або ж спростовувати факти, що входять до предмета доказування.

Стаття 41 проекту Нотаріального процесуального кодексу³, розробленого народним депутатом України І. Г. Бережною, яка має назву «Пояснення (заяви) заінтересованих осіб», передбачає існування як окремого засобу доказування у нотаріальному процесі пояснення (заяви) заінтересованих осіб, причому передбачається лише письмова форма таких пояснень.

Так, згідно з цією нормою пояснення заінтересованих у вчиненні нотаріальної дії осіб щодо обставин, встановлення яких необхідно для вчинення нотаріальної дії і постановлення нотаріального акта, мають бути викладені у формі письмових заяв. Підпис заінтересованих осіб на таких заявах має бути нотаріально засвідчений або проставлений у присутності нотаріуса, що вчинює дану нотаріальну дію. В останньому випадку нотаріальне засвідчення підпису цієї особи не потребується. Письмові заяви заінтересованих осіб докладаються до матеріалів нотаріальної справи.

Таким чином, на думку І. Г. Бережної, пояснення (заяви) заінтересованих осіб можуть мати виключно письмову форму.

Насамперед усною вбачає форму пояснень заінтересованих у вчиненні нотаріальної дії осіб С. Я. Фурса. Так, на її думку, у разі, якщо волевиявлення сторони зафіксоване у письмовій заяві, то такий доказ перестає належати лише до пояснень сторін, його можна віднести також і до письмових доказів, з чого можна зробити висновок про його змішаний характер⁴.

Вважаємо думка про те, що пояснення заінтересованих у вчиненні нотаріальної дії осіб може бути лише в письмовій формі не є правильною. Цілком ймовірним є й різного роду пояснення в усній формі.

Так, під час співбесіди з особою нотаріус повинен встановити, чи усвідомлює та значення своїх дій і чи може керувати ними. Звичайно, що ці факти нотаріус встановлює насамперед з різного роду усних висловлювань заявника, які майже ніколи не набувають форми письмових. Якщо нотаріус буде відмовляти у вчиненні нотаріальної дії через неусвідомлення особою наслідків своїх дій, у нього виникне проблема фіксації цих показань. Водночас це жодним чином не впливає на їх характеристику як пояснень заінтересованої особи, надані в усній формі.

Для суті самого доказу, на наш погляд, не має значення та обставина, якою є форма пояснень – усною чи письмовою. При виокремленні пояснень заінтересованих у вчиненні нотаріальної дії осіб як окремого засобу доказування, а відтак визначальною їх характеристикою, є те, що джерелом отриманої інформації тут є особа, заінтересована у вчиненні нотаріальної дії. Тому, на наш погляд, необхідно погодитися з М. Й. Штефаном, що пояснення сторін є особистим доказом і воно не перестає бути таким незалежно від того, буде воно одержане в усній або письмовій формі⁵. Однак при цьому варто звернути увагу і на обґрунтованість думки С. Я. Фурси про змішаний характер пояснень, якщо вони надані крім того, у письмовій формі.

Виокремлення пояснень заінтересованих у вчиненні нотаріальної дії осіб як самостійного засобу доказування у нотаріальному процесі потребує обов'язкового з'ясування питання про межі можливого застосування пояснень осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії, для підтвердженні обставин нотаріальної справи. В іншому разі, якщо допустити необмежену можливість застосування пояснень заінтересованих осіб при встановленні обставин нотаріальної справи, потрібно буде погодитися з тим, що нотаріус може будь-який факт предмета доказування встановлювати за допомогою пояснень осіб, які до нього звертаються. А це, безумовно, є неправильним. Пояснення осіб можуть та повинні використовуватися там, де обставини справи, які потребують встановлення, за своїм характером не можуть бути підтверджені іншими, кращими, насамперед письмовими доказами.

1. *Вивчення нотаріальної практики свідчить про те, що пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників використовуються досить часто для заперечення відсутності факту, визначеного презумпцією.* Доказувати презюмований факт у нотаріальному процесі виходячи із суті самої презумпції немає необхідності, спростовувати презумпцію, якщо вона фактично діє в інтересах особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, цій особі недоцільно, інших же осіб, заінтересованих у спростуванні презумпції, як правило, у нотаріальному процесі немає.

Однак в силу специфіки нотаріального процесу, певні сумніви у нотаріуса щодо існування у правовій дійсності факту, визначеного презумпцією, можуть залишатися. Оскільки презумпцією є лише законне припущення про існування певного факту, поки не доведене протилежне⁶, цілком ймовірно нотаріус може припускати існування в правовій дійсності зворотнього факту, а відтак і обґрунтувати доцільність перевірки презумпції. Саме тому, з метою вжиття всіх заходів, спрямованих на об'єктивне встановлення обставин справи, нотаріуси здійснюють перевірку об'єктивності існування фактів, визначених презумпцією.

Така перевірка досить часто зводиться нотаріусом до витребування у особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, пояснень щодо правдивості факту, встановленого презумпцією та відсутності у правовій дійсності зворотнього.

Така практика, на наш погляд, хоча і не ґрунтується на вимогах діючого законодавства є цілком необхідною.

2. *Для підтвердження негативних фактів предмета доказування, тобто фактів відсутності певних обставин.*

Іноколи в предмет доказування входять так звані негативні факти, тобто факти, які свідчать про відсутність у правовій дійсності певних обставин. Зазначені факти є досить важкими в доказуванні і, як правило, підтверджуються саме поясненнями осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії.

Так, при видачі свідоцтва про право на спадщину спадкоємцям наступних черг нотаріус повинен пересвідчитись у відсутності спадкоємців попередніх черг або ж у тому, що вони не прийняли спадщину. Враховуючи те, що згідно зі ст. 1265 ЦК України право на спадкування за законом мають інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно, причому родичі ближчого ступеня споріднення усувають від права спадкування родичів подальшого ступеня споріднення, перевірка факту відсутності спадкоємців попередніх черг або ж того, що вони не прийняли спадщину, за допомогою письмових доказів об'єктивно є майже неможливою.

Так, наприклад, якщо до нотаріуса за отриманням свідоцтва про право власності на спадщину звернувся родич шостого ступеня споріднення, нотаріусу необхідно встановити факт відсутності у спадкодавця родичів першого-п'ятого ступеня споріднення. Зазначене зробити за допомогою письмових доказів майже не реально, а тому встановлюється цей факт у нотаріальній практиці, як правило, з пояснень осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії.

Пункт 4.6 глави 1 розділу 2 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 р. № 296/5, при посвідченні нотаріусом правочинів щодо відчуження майна від імені особи, у якої немає чоловіка або дружини (неодружена/неодружений, удова/удівець), відчужувач подає відповідну заяву, у якій також зазначається, що майно, яке є предметом цього правочину, не є спільною сумісною власністю. Нотаріус доводить зміст такої заяви до відома другого учас-

ника правочину та зазначає про це в його тексті. Така заява повинна виходити особисто від відчужувача, а в разі вчинення правочину через представника – від представника, якщо відчужувач надав йому право при оформленні правочину подавати від його імені заяву про належність йому (відчужувачу) майна на праві особистої приватної власності.

Фактично такі твердження відчужувача є нічим іншим, як його поясненнями. Цими своїми твердженнями він підтверджує відсутність негативного факту предмета доказування – ту обставину, що майно, яке є предметом договору, не є спільною сумісною власністю подружжя.

3. Пояснення особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, можуть використовуватися для підтвердження особою фактів, які згідно з законодавством повинні, але не можуть бути безпосередньо сприйняті нотаріусом.

Так, наприклад, ч. 2 ст. 45 Закону «Про нотаріат» передбачає, що нотаріально посвідчувані правочини, а також заяви та інші документи підписуються у присутності нотаріуса. Якщо заява чи інший документ підписані за відсутності нотаріуса, особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, повинна особисто підтвердити, що документ підписаний нею. У цьому випадку особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, своїми поясненнями підтверджує факт, який входить до предмета доказування та згідно з законом мав бути безпосередньо сприйнятий нотаріусом – факт особистого підписання особою заяви чи іншого документа. Однак у зв'язку з тим, що ця заява чи документ вже були підписані особою раніше, особа лише особисто підтверджує це за допомогою своїх пояснень.

4. Для підтвердження фактів виконання особами, які звернулися до нотаріуса, окремих вимог законодавства щодо повідомлення одна одної про визначені законодавством обставини.

Так, згідно з ч. 2 ст. 769 ЦК України при укладенні договору найму наймодавець зобов'язаний повідомити наймача про всі права третіх осіб на річ, що передається в найм. Відтак, нотаріус при посвідченні договору найму повинен переконатися в тому, що наймодавець виконав визначений ст. 769 ЦК обов'язок. Зазначене здійснюється саме за допомогою надання наймодавцем пояснень або ж щодо наявності прав третіх осіб на майно, що передається в оренду, або ж щодо відсутності таких прав третіх осіб. Ці пояснення, як правило, фіксуються у тексті самого договору оренди.

5. Прийнятним і необхідним є застосування пояснень заявників, заінтересованих осіб та їх представників для підтвердження або спростування юридичних фактів, які, відбуваючись у житті, можуть не знаходити свого офіційного підтвердження у документах.

Так, згідно з ч. 4 ст. 12 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» для вчинення будь-яких правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, необхідний попередній дозвіл органів опіки та піклування, що надається відповідно до закону. При цьому право дітей на користування нерухомим майном може вбачатися з довідки про склад сім'ї, виданої житлово-експлуатаційною організацією, якщо проживання дитини зареєстроване, або ж не вбачатися з документів, якщо таке проживання батьками не зареєстроване⁷. Саме тому для об'єктивного встановлення факту наявності чи відсутності права неповнолітнього на нерухоме майно, яке є предметом правочину, можуть використовуватися також пояснення осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії.

Пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників досліджуються нотаріусом шляхом їх заслуховування. Під час цього заслуховування нотаріус може задавати особам необхідні питання, уточнити їх відповіді.

Пояснення осіб, які звернулися до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії, надані у письмовій формі, досліджуються нотаріусом шляхом їх прочитання. При цьому у разі, якщо ця особа присутня при вчиненні нотаріальної дії, нотаріус вправі дослідити їх пояснення, надані й в усній формі.

Пункт 3 глави 6 розділу 1 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України передбачає, що установлення дійсних намірів кожного з учасників правочину здійснюється шляхом встановлення нотаріусом однакового розуміння сторонами значення, умов правочину та його правових наслідків для кожної зі сторін. Установлення дійсних намірів однієї зі сторін правочину може бути здійснено нотаріусом за відсутності іншої сторони.

Безумовно, що наявність такої норми є необхідною. Роздільна співбесіда нотаріусом з кожною зі сторін здатна більш об'єктивно виявити пороки волі, зокрема, якщо укладення правочинів здійснюється внаслідок примусу, збігу певних обставин.

Вважаємо це положення недостатньо обґрунтованим. У діяльності нотаріуса може виникнути необхідність у з'ясуванні дійсних намірів однієї зі сторін не лише за відсутності іншої сторони, а за відсутності будь-яких інших осіб (наприклад, їх представників). Так, можуть мати місце випадки примусу з боку представників сторони.

Відтак, враховуючи наведене, пропонуємо ч. 12 ст. 44 Закону «Про нотаріат» викласти в такій редакції: «Установлення дійсних намірів однієї із осіб (сторін правочину) може бути здійснено нотаріусом за відсутності інших осіб (інших сторін) з метою виключення можливості стороннього впливу на її волевиявлення».

У зв'язку з можливістю існування усної форми пояснень осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії, виникає проблема фіксації цих пояснень у нотаріальному процесі. Така фіксація насамперед може бути безпосередньо здійснена у спеціально поданих на ім'я нотаріуса заявах при вчиненні нотаріусом нотаріальної дії.

Аналіз нотаріальної практики вказує на те, що пояснення заінтересованих осіб відображаються також не у спеціально складених для цього заявах, а безпосередньо у складених нотаріальних процесуальних документах у вигляді, наприклад, словосполучень «продавець стверджує», «сторони стверджують», «сторони заявили».

Так, в одному із досліджених автором нотаріально посвідчених договорів купівлі-продажу нерухомого майна міститься положення про те, що «у присутності нотаріуса сторони заявили, що вони не позбавлені дієздатності, під опікою і піклуванням не перебувають, не страждають на захворювання, що перешкоджають усвідомити суть цього Договору, а також про те, що відсутні будь-які обставини, що перешкоджають усвідомити суть цього Договору, а також про те, що відсутні будь-які обставини, що змушують вчинити цей правочин на край невідгідних для себе умовах». Таким чином, у цьому випадку пояснення осіб, які звернулися до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії, були зафіксовані у тексті самого договору.

Окрім того, значна частина пояснень заінтересованих осіб може взагалі залишитися без їх письмової фіксації, як, наприклад, ті, з яких нотаріус встановлював здатність особи усвідомлювати значення своїх дій. Відсутність фіксації може не впливати на дійсність нотаріальної дії, однак значно обмежує можливості доказування цього факту у суді у разі виникнення різного роду правових спорів.

При оцінці пояснень особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, нотаріусу необхідно враховувати, що надає їх особа, яка є заінтересованою у вчиненні нотаріального провадження, а відтак вони не завжди можуть відповідати об'єктивній дійсності. Якщо надані особою пояснення виявляються недостовірними, то це може потягнути за собою недійсність вчиненої нотаріальної дії. Прикладом цього може бути недійсність укладеного договору внаслідок обману. Саме тому нотаріус повинен приділяти велику увагу перевірці цих пояснень за допомогою інших, насамперед наявних у матеріалах нотаріальної справи, або ж додатково втребуваних доказів. Така перевірка може здійснюватися і за допомогою інших об'єктивно існуючих можливостей.

Так, наприклад, за певних умов перевірка повідомлення наймодавця про відсутність прав третіх осіб на річ, що передається в найм (ст. 769 ЦК України), може бути здійснена за допомогою Єдиного державного реєстру судових рішень, мережі Інтернет, співбесіди з наймодавцем на предмет використання ним майна, яке передається в найм тощо. Хоча б побічне віднайдення з відкритих джерел або ж отриманої від самого наймодавця інформації щодо майна може запобігти порушенню прав наймача та виконання нотаріусом покладених на нього законом завдань.

Обов'язкової перевірки потребують пояснення особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, якщо вони суперечать наявним у справі іншим доказам. Поясненнями не можна спростовувати факти, які випливають із документів.

Проаналізувавши наведене, можна стверджувати, що *пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників – це такий засіб доказування, джерелом відомостей, в якому є заінтересована у вчиненні нотаріальної дії особа та інформація, що має значення для справи, надається цією особою в усній або письмовій формі*. Пропонуємо зазначене визначення передбачити у законодавстві, яке визначатиме засоби доказування у нотаріальному процесі, а в подальших наукових дослідженнях зосереджувати увагу не на доказуванні самого факту існування цього засобу доказування у нотаріальному процесі, а на особливостях його використання при вчиненні окремих нотаріальних дій.

¹ Теорія нотаріального процесу: Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Алеута; Центр учбової літератури, 2012. – С. 242.

² Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 т. / [С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак та ін.]; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я., КНТ, 2010. – Т. 1. – 2010. – С. 337; Треушников М. К. Судебные доказательства. Монография / М. К. Треушников. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Городец, 2004. – С. 156.

³ Проект Нотаріального процесуального кодексу України. – [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33400

⁴ Теорія нотаріального процесу. – С. 244.

⁵ Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. Й. Штефан. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2005. – С. 278.

⁶ Кузнецова О. А. Презумпции в российском гражданском праве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург, 2002. – С. 10.

⁷ Узагальнення нотаріальної практики щодо посвідчення правочинів за участю малолітніх та неповнолітніх осіб, проведене відділом організації роботи нотаріату Головного управління юстиції у Київській області у 2008 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivobljust.gov.ua>

Резюме

Стаття розкриває зміст поняття «пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників у нотаріальному процесі». За наслідками проведеного дослідження внесено пропозиції щодо вдосконалення нотаріального процесуального законодавства.

Ключові слова: пояснення заявників, засіб доказування, нотаріальний процес.

Резюме

Стаття розкриває содержание понятия «объяснения заявителей, заинтересованных лиц и их представителей в нотариальном процессе». По результатам проведенного исследования сделаны предложения по улучшению нотариального процессуального законодательства.

Ключевые слова: объяснения заявителей, средство доказывания, нотариальный процесс.

Summary

The article exposes maintenance of concept „explanations of declarants, interested persons and their representatives in notarial process”. As a result of the research conclusions are drawn to serve as the basis to improve the notarial process law.

Key words: explanations of declarants, means of proving, notarial process.

Отримано 21.09.2012

О. С. БОНДАР

*Олександр Сергійович Бондар, магістр права,
здобувач Дніпропетровського державного універ-
ситету внутрішніх справ*

**ГЕНЕЗИС ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКА
ЗА НЕВІДПОВІДНІСТЬ ЗАЙМАНІЙ ПОСАДІ**

Конституція України¹ гарантує громадянам право на працю і захист від незаконного звільнення. Водночас перехід до ринкових відносин, зміна напрямів розвитку української економіки, кардинальні перетворення у відносинах власності, приватизація та роздержавлення спричинили падіння попиту на робочу силу, безробіття, загострення розбіжностей між роботодавцем і працівником. Зазначену ситуацію підсилила ще й світова економічна криза, наслідки якої призвели до зростання безробіття у десятки разів та численних порушень трудових прав працівників. Отже, сучасний стан правової регламентації захисту трудових прав працівників, зокрема права громадян від незаконного звільнення з роботи, навряд чи можна визнати належним. Правові приписи щодо припинення трудового договору з ініціативи роботодавця повинні забезпечувати високий рівень реалізації трудових прав працівників і бути надійним гарантом від незаконних звільнень, тим більше, у такий скрутний час для економіки нашої держави, коли кожне оплачуване робоче місце «на вагу золота».

Тому надзвичайної *актуальності* набуває дослідження процесу історичного становлення, розвитку та об'єктивної обумовленості правового регулювання звільнення працівників з ініціативи роботодавця за невідповідність займаній посаді чи виконуваній роботі. Важливо зазначити, що неможливо побудувати ефективний і відповідний умовам сьогодення правовий механізм захисту працівників від незаконних звільнень або удосконалити існуючий, не звернувши належної уваги на історичні передумови виникнення та розвитку відповідного правового регулювання звільнення працівників. Питання стосовно підстав звільнення працівників, зокрема й з ініціативи роботодавця, свого часу були предметом досліджень М. Г. Александрова, Н. Б. Болотіної, В. С. Венедіктова, Л. Я. Гінцбурга, Г. С. Гончарової, В. Я. Гоца, В. В. Жернакова, П. І. Жигалкіна, І. В. Зуба, І. Я. Кисельова, Р. І. Кондратьєва, Л. І. Лазор, Р. З. Лівшиця, М. І. Іншина, Ю. П. Орловського, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, В. І. Прокопенка, О. І. Процевського, О. В. Смирнова, Б. С. Стичинського, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, О. М. Ярошенка та деяких інших вчених. Проте як в науковій літературі, так і у чинному законодавстві й досі відсутня загальновизнана думка щодо розуміння важливості дослідження генезису правового регулювання звільнення працівників за невідповідність займаній посаді, що визначає *актуальність* обраної тематики наукового пошуку та визначає її *мету*.

Завданням цієї статті є аналіз наукових поглядів у різні періоди розвитку вчень про підстави звільнення працівників та відповідних нормативно-правових актів з метою з'ясування становлення й розвитку досліджуваних проблемних питань.

Наукова новизна статті визначається тим, що у ній на основі правового аналізу колишніх та сучасних теоретичних підходів щодо підстав звільнення працівника взагалі і такої підстави, як невідповідність займаній посаді чи виконуваній роботі зокрема, визначено їх важливе значення та сутність, надано конкретні пропозиції і рекомендації щодо удосконалення нормативно-правових актів із зазначених питань.

Ще чинний правовий масив актів з питань регулювання трудової діяльності в цілому сформований у пострадянські часи, а отже, вже тривалий час перестав відповідати вимогам сьогодення та врегульовувати повною мірою велике та доволі проблемне коло питань, пов'язаних з реалізацією конституційних гарантій працівників від незаконного звільнення. Не враховуючи зазначену вище конституційно встановлену га-